

Incipit tractatus de forma visitationum mona-
sticarum. Incipit feliciter.

Venerando in xp̄o patri. ac domino. **H.** pro
uinciali. **ac.** **C.** Ep̄is frater. **W.** quē scitis.
In vinea dñi fideliter agere et fructū pluri
mū afferre.

In dulci ihesu xp̄i nomine Amen.
Venerabilis dilecte pater ꝛcēpi ac litterā vestrā
in q̄ t̄ngitis quēdā modū fraternę correctionis i mo
nasterio vestro cōsuetū. videlicet quō fratres certis
dieb⁹ cōueniūt a libere qđ volūt et sciunt tam de pre
lato qđ de seipsis p̄nūciant qđ visū fuerit in carta
scribunt et ad generale capitulū transmittunt. ac.
Tangitis etiam timorē p̄sciencie vestre p̄pter aliqua
puncta. que hic replicare nō est necesse. ne forte mo
dus iste vergat in dispendium aiaruz a cōmunis pa
ris. p̄pter quosdam minus informatos et expertos
in huiusmodi. ac. Et idcirco petitis a me quid de hoc
sentiam.

Exusatio mea super hijs
Dilecte pater a amice in xp̄o. res quā desideratis
longe sup vires meas ē. tamen q̄ humilic deprecāti
negare caritas nichil audet. hoc modicū qđ potui li
bens transmissi. saluo semp iudicio vestro a cuiuscū
qz melius sententis

Q̄ materia ista satis cōcordat cum visitacōne

6 1

Videtur mihi in primis. q̄ ista materia satis cō-
cordat cum visita cōmibus ordinarijs. que in religi-
osis domibus fieri solent. Et q̄ de hijs plura scripta
reperi. ideo quod visum fuerit de eis hic ponam. ex q̄
bus facile patebit processus ad questionē vestram.
Visitacio enim ordinaria hoc modo procedit. vt post
inchoatum actuz. visitator inquirat a singulis quo-
rum interest de statu monasterij. et precipue de fore-
factis si que sunt. at omnibus alijs emendatione di-
gnis.

Quia visitacio est actus iurisdictionis.
Expedit aduertere. q̄ visitacio est actus iuris-
dictionis. in qua exercetur illa correctio per quā in-
tenditur cōmune bonum. quod nō solū per admoni-
tionē fratris. sed interdum etiam per punitionem
procuratur. vt alij a peccato timentes desistant. Et
huiusmodi ad solos prelatos p̄tinet. qui non solum
h̄nt admonere sed etiam corrigere puniendo. Unde
in hac correctione iudiciali tres persone concurrunt.
scilicet visitator qui est iudex. frater accusatus qui
dicitur reus. et frater denunciās qui dicitur accusa-
tor. Et quādo isti debite procedūt. tunc visitacio est
actus valde laudabilis et utilis. tanq̄ tocus mo-
nastice discipline reformatiuus et conseruatiuus.

¶ Quomodo in visitatione contingit defectus fi-
eri.

Sicut multa bona sunt ex visitatione prudenter
et legitime celebrata: sic e converso multa pericula ani-
marum euenire solent. si precipitanter et absq; iu-
ris ordine. vel sincera caritate procedatur. Ex cuius-
libet enim partis culpa. siue iudicis. siue rei. aut etiam
accusatoris. contingit fieri peruersum et iniquum iudiciū.
Nam si iudex ignauus est aut passionatus vel sui
ipsius impotens. vel si reus proteruus et male tra-
ctabilis et impaciens. vel si accusator est presump-
tuosus animosus aut maliuolus: tunc oriuntur inui-
sta dampna. odia. obloquia. detractiones. ranco-
res. suspensiones. displicencie indeliberabiles. et multa
mala: que licet ubiq; sint pernicioosa. tamen sunt pre-
cipue nociua in monasterijs et conuentibus religio-
rum et spiritu alium personarum: quas oportet cohabita-
re. et conuenit quiete et pacifice viuere. atq; orationibus
et alijs diuinis intendere et vacare.

¶ De malicia accusatorum duplici.

Pacis tranquillitas pro ut frequēcius pertur-
batur in visitationibus ordinarijs. ex maliciosa ca-
lumpnia accusantium siue denunciantium. ex duplici cau-
sa. Prima est. quia suadente passione aut predomi-
nante non possunt facere vel nesciunt differentiam

inter culpam venialem. et maculam mortalem? a ideo
equaliter euomat venena sua discipline absq; ti
more: que pro vt vulgariter dicitur plus ledunt re
cipientem q̄ erogantem. ¶ Scda causa est: quia si
ad partes loquatur visitatori. adhuc audatiores ed
duntur. ex hoc q̄ putant huiusmodi accusaciones de
tere teneri sub secreto q̄si nō possint ipsi publicari q̄
talia denunciarūt. et sub hac libertate mala reno
uant dudum emendata. peruertunt bene facta. ag
greuant ex infirmitate vel subreptione cōmissa. a
plura denūciant que audientibus illis loqui nō au
derent. Inuatur ecia eozuz frontositas ex hoc. q̄ pu
tant reos non posse respondere. nec debere se defen
dere: sed omnia humiliter fateri. a veniā petē. a subi
re penitentiā ecia si non sint culpabiles.

¶ De remedio cōtra pdictas calūniatū audacia
Et ergo talū audatiū calumniatorū cornua nō
succrescant sed potius reprimātur. sancti patres in
regulis suis et post eos deuoti doctores. auisamēta
quedam relinquunt: ex quibus visitator se infor
mare habet. qualiter innocentes absoluat. et male
gradientes debite instruat: aut si pertinaces permā
serint. regulari discipline per seueritatem districte
penitēcie subiciat. Sequitur autem notule. xx. in
mero ad ppositum deseruientes. ex diuersis dictis do
ctorum extracte.

Quante omnia veritas sit inquirenda.

Quo ad primū attendere habet visitator condi-
tionem officij sui: ut sit vere spiritualis. qui omnia
diuidicet: quatenus ipse a nemine diuidicetur. Pro-
brosū enim est si deprehendatur a vero deuiasse: si
ue per ppriam negligenciam. aut alienam persuasi-
onem. Cōtra veritatem nāq; nichil possumus. Et om-
nis labor perditur: qui in veritate non solidatur. Ve-
ritas enim semper vincit: ut dicitur in decre. viij. dis.

Qu labor eius tendat ad edificacōnem.

Post inquisitionem veritatem. sic visitator sollicit⁹
ut totum studium suū tendat ad edificacōnez: iux-
ta illud saluatoris. Non venit fili⁹ hominis ut iudicet
mundū. i. iudicando perdat: sed ut saluetur mund⁹
per ipsū. Et apostol⁹ dicit. Accepim⁹ potestātē nō in
destructionem: sed in edificacōnē. Attendat ergo op-
gerit vicem triū personarū. per quas humane appa-
gationes conseruantur: scilicet patris. medicū. iudi-
cis. Sic pacificus pater: infirmis medicus: discipulis
iudex. Primos conseruet: secūdos curet: tercios re-
uocet. Totus em̄ decōr huius actus precipui ex ipso
dependet.

Qu diligens sit ad discernendū de ppositis.

Sit deinde visitator diligens ad scrutandum
quo spiritu moueatur denunciator: et ea que pro-
ponit. an sint venialiter culpabilia. Qd si ita sit. et

4
tuncta sunt in humilitate et mansuetudine. tunc non
est periculum. sicut testatur sanctus thomas in secunda
scdæ. q. 33. dicens. Proclamationes que in capliere
ligiosorum sunt. sunt de aliquibus leuibus. que fa
me non derogant. Unde sunt quasi quedam comemo
rationes potius oblitari culpam quam accusationes vel
denunciations. Si essent tamen talia de quibus fra
ter infamaretur. contra preceptum domini ageret. quod
per hunc modum peccatum fratris publicaret. nisi pre
cessisset secreta ammonicio et testium inductio. ut ibi
dem Hec thomas.

De discretionem habenda in leuibus culpis.
Oportet nichilominus visitatorem valde discretum
esse in huiusmodi leuibus culpis et gratiose procedere.
ne ibi incipiat ex rehemencia periculum generari. ubi
alio periculum non est. Unde dicit quidam venera
bilis pater. quod proclamationes vel denunciations que
ex passione vel affectu vindicte fiunt. non conser
uant sed eneruant disciplinam. Et subditur causa.
quia non solet habere bonum finem quod virtutis
amore non agitur. Spiritus enim discipline effugit
fictum. et aufert se a taliter procedentibus. Ipse autem
abeunte malignus appropinquat.

De periculo magno quod potest hic incidere.
Grande periculum potest hic incidere tam visita
tori quam accusatori quantumcumque culpa leuis fue

rit: et hoc ratione infirmi fratris. qui perire potest in
sciencia aut potius vehementia ipsorum: qui euz me-
liorem facere conabantur. Regula namqz est san-
ctorum patrum indubitata: qz qui exponit fratrem
suum periculo peccati mortalis. iusta necessitate ces-
sante peccat mortaliter. Ecce miserandam condico-
nem huius flebilis vite: qua expavit. ap[osto]lus dicens
Nūquid sum liber? Ut quid mea libertas iudicatur
ab aliena consciencia? Hanc beatus iheronimus au-
gustinus crisostimus gregorius. ac timuerunt. et
alios auisaru[n]t. Ut pz in dictis ipsorum. Demū b[ea]t[us]
bernardus super cantica dicit in sententia. **Gracias**
agimus vobis fratres: qz increpaciones nostras pa-
cienter suscipitis. quia animas nostras a grandi pe-
riculo libertatis. Si tacem[us] minatur nobis diuina
scriptura. Si loquimur vobis a inde piores effici-
minimur sū amplius nobis timendū est. **Omnia ta-**
men hec picula per industriā disciplinati viri in istis
leuib[us] facili[ter] precauere possunt: atq[ue] to q[ui] tolerabi-
lius est vt omnia venialia toc[us] mūdi quis haberet
q[ui] vnū minimū mortale. Quādo ergo frater timora-
tus expectenter bene cōuersatur s[ecundu]m modulum suum.
et t[ame]n adhuc ita debilis verisimiliter iudicat. q[ui] p[ro]p[ter] i-
opiā g[ra]tie. vel fatigacōnez infirme natu[re]. correpcōes
sufferere nō possit. s[ed] timetur q[ui] in mortalē culpā hac
occasione p[er]uat: q[ui] tūc nichilomin[us] audacter p[re]cedit

v6

o. b.

5

5

et etiz infelicitate prostermit. plus peccat q̄ si sangui-
nem cristi fundat super terrā. eodem sancto bernar-
do teste. et totam celestem curiā offendit. Sed quia
iste scopulus inter homines bone voluntatis faciliē
declinari potest. ideo de hoc plura loqui superfluū ar-
bitror.

Quod leuiter culpabiles leuiter sunt tractandi.
Dicit apostolus. Patres. nolite ad indignationē
prouocare filios vestros. ne puillo animo fiant. Et
sapiens dicit. Ne queras impietatem in domo iusti.
neq; vastes requiem eius. Unde ysidorus ait. Si-
cut peccatorem conuenit argui. ita iustū non exulce-
rari. Iustus autē est qui mortalibus non grauatur.
dicente apostolo. In multis offendim⁹ omnes. Hys
eciā seculares littere consenciūt. teste oracio. qui ait.
Optimus ē qui minimis vrgetur. Igitur qui tales
exasperat. similis est illi qui securi caput homin⁹
excerebrat ut muscā fugat. ut dicit in sūma dāuī.

De difficultate circa criminalia.
Ea que diximus dilecte pater facilia et leuia sūt.
respectu horū que iā restāt de criminalib⁹ dicēda. Et
ut hoc meli⁹ credatis. dico vob rem notabilē quā di-
dici a quodā magne lēature viro ac fame. q̄ ē mltas
ānis religioz vitā agēs. crebro exercauit officiū visi-
tatiōis. Liebat m̄ i effcū. q̄ hec p tot ānos n̄ plene sci-
uit. aut nō aduertit. donec p verādū valde viz dīm-

Bernardum de reysda sacre professorē theologie
eximium de hijs informare. per quoddam scrip-
tum parvulum: qd hic pene totaliter inserui. s̄m q̄ i
margine patet. **H**ij in diebus nostris velut duo lu-
minaria fulgebant. vnus excellens theologus. al-
ter famosus iurista. et se mutuo fideliter iuuabant.
in reformandis monasterijs. et q̄ntum profecerūt
p̄sens tempus pbat. **R**acio autē quare tantus vir
hec non attendebat hec fuit vt puto. quia in mona-
sterijs bene institutis rarissime hec configunt. vt sci-
licet vnus alium per viā iuris contentiose inuadat. et
hoc corā religiosis patribus et fratribus. qui cōmu-
niter sūt i huiusmodi magis simplices q̄ seculares.
et malunt astucias criminosoꝝ potius ignorare q̄
scire. **Q**uādo ergo hec occurrunt nisi deus auertat.
grauiſſima scandala et aīarū pericula fiunt. p̄ eo q̄
q̄si non p̄cess⁹ et inuisus ē necessari⁹. quē nec religi-
osi p̄ se. nec seculares seorsū sciūt. **O**portet ei miscē i
hac pte reglās patz cū iurib⁹. et q̄ i hijs p̄ic et theolo-
gia exp̄t⁹ n̄ ē facile fallit et fallit. **A**dnuat hūc labo-
rātū n̄ paz. q̄ iā n̄ licz expellē rebelles de mōsterijs
vt oli. q̄ h⁹ aplica sedes p̄hibuit. s̄z oꝝ eos i fōz iuris
quicia carceri mācipai. ā alia pena subdi. s̄m q̄ licitē
et quātitatē delictoꝝ. **H**ic etiā reddit racō. q̄ i hijs die-
b⁹ nouissim⁹ q̄n iā caritas pene ē frigidit. oꝝ mltā sta-
tura p̄nalia fieri. et plura religioſos p̄rēs scire q̄ oli.

non erāt necessaria: quādo singuli certatim ad perfectionē tendebant et simpliciter non obediētes de consortio aliorū eiciebantur.

De processu in criminalibus denunciacionibus
Si ergo frater pponit aliqua criminalia visita-
tori. et petit ut ea scribat. et publice recitet de omni-
bus in cōmuni vel de aliquo in speciali. sicut a leuib⁹
fieri solet. statim debet visitator memor eē officij sui.
ut diligenter aduertat quo spiritu moueatur: et pre-
cipue ne inuidia infect⁹ frater a spiritali maligno agi-
teatur. Hoc enim viciū plus et periculosius in religio-
sis peruersis viget q̄ in aliquo genere hoīm. ut ray-
mūdus dicit: et nonnūq̄ bono spei monachos nimis
repat. Sic ergo primū studium visitatori ut more
boni pastoris errantes ouem reuocet sicut teneatur.
si et in quātum talis reperia fuerit. Dicat ergo hec
aut similia verba. Bone frater quomodo est. q̄ hec
tam diu reseruasti. Ista graua sunt et famam tol-
lunt: et si ista vera sunt debuisses attendisse dictum
beatū augustini. ut citius ea s̄m regulā corripisses.
ut famam fratris cōseruasses: et ne in corde peccatū
computruisset. Oportet ut te admōitūz habeam⁹ de
hīs que ad istū processū spectant. Primo auisam⁹
te q̄ si ista sunt secreta ut tu dicis et absq; omni am-
biguitate vera. nichilomin⁹ debuisti p̄ceptū p̄pi ser-
uasse de correctiōe fratna. Math. 18. Si peccauit

in te frater tuus ac. Item nosti etiam quomodo i sta
tutis patrum iubemur prohibere. ne q̄s fratrum ea
que nouerit emendanda. quasi ad maius sc̄andaluz
quod nequissimū est. vsq; ad uisitationis aduentum
differat et reseruet. s; oportunitis temporibus q̄ cōtige
rint emendent. In hijs tam tu q̄ ego necesse est ut
debite pcedamus. alioquin grauiter coram deo cul
pabiles inuenimur. Nam enim fratris seruare te
nemur sub precepto euangelico. et si aliter facimus
eum iniuste diffamando. mortaliter peccam⁹. nullo
statuto. nulla cōsuetudine obstante. Dic ergo nobis
si ista intelligas. q̄ reuera difficilia sunt. et an om
nia hec implesti.

Si dicat se denunciāns omnino recte pcedē.
Ad hec si denūciator rñderit se nō moueri nisi zelo
iusticie et fr̄ne caritatis. et cōis boni. et bene intelli
gere hāc formā pcedēdi s̄m euāgelicū p̄ceptū. et oia
iplesse. sepiusq; admonuisse fratrem illū. et etiā p̄latū
si ille fuerit reus quē notat. q̄ p̄ tunc. i. i uisitaōe or
dinaria uenit vel cēsetur haberi ut frat. et se nō emē
dasse. testes etiā pduxerit idoneos. nec aliud tēpus
habuisse q̄ huiusmōi ad cāz oportuni⁹ ponerēt. tūc vi
sitor dicat. q̄ corā se añ publicā denūciatōez illos
testes etiā adducat. Quibus adductis et diligenter
auditis. uocet tunc reū ad se in secreto et singula sibi
ponat. Si tūc spōte confitetur. statū eū absoluat et

penitenciam secretam iniungat. Si autē declamet
ducat eū ante testes et denūcia torem: et hec aut simi
lia sibi dicat. **E**cce sic et sic fecisti. ut isti apte contra
te deposuerūt: pati etiā in publicū pcedere si te emen
dare nolueris. **N**ūc g^o fac de necessitate virtutē hu
militer recognosce peccatū tuū: et oīa in secreto ma
nebunt: salua erit anima et fama tua. **Q**uod si nolue
ris: oportet nos te publice cōfundere et in conspectu
oīm sūm preceptum euāgelicū pclamare: et sic famā
amittes: et cum hoc grauē et scandalosam penitētia
sustinere. **S**i hys territus recognouerit crimē suū
res bene acta est. et statim absoluetur ut prius cū pe
nitēcia occulta. **S**i vero adhuc durus omnino pma
net: pcedat uisitatoꝝ ad cōuentū et ipse vel denūcia
toꝝ eū publice pclamet et testes similiter ueritatem
pnuēcient: absq; aliqua solempnitate iuris. si aliud
nō obstat. **E**t tūc iterū exhortetur eū cū oīb⁹: ut
patienter ferat quod pro salute sua fit et se ad emen
dationem disponat. **Q**uod si fecerit. iterū ibi hīstēdū
ē. et penitēciā publicā agat corā cōuentu: et cūctis pre
cipiat ut oīa secreta teneat. **S**i autē corā oībus ne
gauerit et nullo modo post tāā diligentiā erga eū le
gitime factam acquiescere uelit: tunc uelut mēbrū
pueridū abiciatur. cum protestatione. q; deinceps
nemo teneatur ad reddendam racionem pro anima
iphūs. **P**ena etiā sibi infligatur uelit nolēquā ex

ordine sustinere tenet: donec ad cor redeat et ad emenda-
tionem se disponat.

Cautela notabilis doctorū hic apponenda

Dicunt sancti doctores thomas et augustinus: quod omnia ista cessare debent vel ad tempus differenda essent. si probabiliter estimaretur quod hec ad emendationem fratris non proficerent. sed exinde deteriores redderetur: quia ad hoc tenemur per preceptū caritatis ut caueamus ne frater deteriores efficiatur. Si ue ergo hoc constiterit in principio. siue in medio. siue in fine. cessandū est. et a domino deo committendum. et totum in secreto tenendum. Verū si usque ad conuentum perductū fuerit: tunc uisitatoꝝ excluso reoracionem reddat dicens Ecce dilecti fratres. fecim⁹ quod in nobis fuit: et nichil profecim⁹. Et nunc intellexim⁹ maliciam eius: quod si ultra processerimus peior efficietur. Idē si habet cognatos quod scādalum illud armata manu vindicare disponent: aut alij grauem tribulationē suscitare. In hijs et similib⁹. solita semp fuit ecclesia dissimulare: et suo sponso tantū potentiōri causam suam committere. Dicit tamen hic vlticus. quod tanta malicia non de facili est de aliquo presumenda: nisi alias in ea sit deprehensus. Sit tamē quidquid sit. immensus labor et perplexitas in huiusmodi platon occupat: quādo inter ista diuina precepta et varias considerationes plerumque inuenire

non possent quid eligant. Cui hec facilia apparet: p
cedat in medium et seuiros nos faciat. Verz que se
cuntur grauiorem adhuc habent perplexitatem: et
ad debite exequēdū difficilimā.

Si denunciator defecerit in pressu suo.

Graviorem solet habere questionē in varijs cas
bus. si ipse denunciator repiatur min⁹ sufficiens in
grauibus criminibus. vel fortasse enormiter lesus
est. aut forte iustam causaz habet. sed plene nō po
test pbare. aut nō bono zelo mouetur. aut dur⁹ vel
stolidus est. et immanhu⁹. iformationē nō sustinēs
Itē si versipellis dolosus astutus. cōtentionib⁹ gau
dens. male vtens subtilitate et expiēcia qua cōfidit
siue vera sūt siue conficta que pretēdit. Hec omnia et
alia similia i breui tēpe scrutari et ad normā iusticie
et fratne dilectionis cōponere. nō pauci laboris ē et in
dustrie. Sūt nōnulli ita q̄culosi vt sp sibi iusticiaz
denegari cōq̄rant. h̄ cū ad negociū venerit cā sic pu
eriliter se h̄nt. vt nil p̄ter confusionē reportent cum
peccatis multis. Vnde ob hoc dicunt quidam. q̄ to
tunde cum talibus sic procedendum. sed alijs id est
timoratis vitis hoc non placet. Vnde augustinus
primo de ciuitate dei dicit. q̄ respública non potest
debite administrari. nisi cū sūma iusticia: omi sedu
sa obligate. Et ille iuste viuic. qui rerū integer cōsi
derator ē. Rephendit etiā salusti⁹ mariū cōsulē pra

ingurtā regem affāte pugnante; dicēs. Triūphus
marij plus de fortuna habuit q̄ de virtute. Et breui
ter. omnes morales. huiusmodi euentus absq; sciēcia
pcedentes aspernātur: licet alicquādo pspere succe
dant. Ap̄te enim iustemur h̄m apostolica moīta. ne
scā et aliorū cū timore et tremore opari salutē: alio
quin q̄ amat periculū incidet i illud. Oportet ergo vi
sitatorēm q̄ non solum iudicis s̄ ecā aduocati et p
locutoris gerit officiū. p̄mmo et arbitri et seq̄stris.
omnē diligendaz adhibere. ne aīe fratrū ab aduer
sario rapiant: aut si q̄ rapte sunt reducātur. Graue
tediū dñs p̄sciuit huius officij: et ergo magna mer
cedē illud alleuauit dicēs. Gaudiū mai⁹ est in celo
super vno peccatore penitēciam agēte: q̄ sup nona
gintanoū iustis q̄ non indigent penitēcia.

Secūtur auisamēta magistri bernardi de reyda
de hac materia.

Seruato modo illo q̄ supra tactus est de re. cū
denūciatore. si adhuc manet i sensu suo. neq;
acquiescit. s̄ audire pet̄it: tūc h̄m dicta magistri ber
nardi de reyda hec sibi proponenda sūt: ne post cōq̄
ratur si defecerit. q̄ nō scuerit modū procedēdi. aut
non fuerit debite informat⁹. Primo q̄ in iudicio hu
mano nemo debet cōdemnari aut puniri. nisi audit⁹
sponte confessus peccatū: vel de eo legitime p teste
conuictus. 2° q̄ melius ē decem nocentes ipunitos
dimittē. q̄ vnu innocētē. *h t*

condemnare aut punire. **Tercio** q̄ peccatū semel cor-
rectum vel emendatū et etiā post non iteratum nō
debet denuo puniri. **Quarto** si quis dicat vni vel plu-
ribus aliqua in occulto. vt consequenter dicantur i
aperto. p̄ vt in denunciationibus visitacionum fit.
sic et tali animo dicta vel proclamata nō debent re-
putari secreta. sed publica et manifesta. s̄m augusti-
num. **Ex** quo sequitur. q̄ accusatores vel denunciato-
res et eorum dicta i visitacionibz nō tenendi sūt i
secreto. sed publicandi si denunciatus negat crimē
impositum. et ponendi ad penam talionis accu-
santes seu denunciantes si non possunt probare.
Quinto q̄ quia omne mendacium est peccatum. et
verba sunt intelligenda sc̄dm communem intelle-
ctum audientium. **Et** ideo si innocens proclamatus
in visitacione super aliquo delicto dicat humiliter.
est culpa mea. subeundo immeritam penitentiam. iāz
audientes intelligunt eum esse verum in tali culpa.
quod non est verum. et ob hoc non fatenduz. **Sex-
to** q̄ pacis fundamētū ē iusticia. ita q̄ sine ea pax
subsistere nō potest. **Ūn** augustinus dicit. **Tolle** iusti-
ciam. et q̄d sūt regna nisi latrocinia. **Septimo** q̄ licet
iuriat. debet dimitte rāore iuriati. tū dānū illatū
potest repetē. **Potest** etiā dimitte vel r̄mittē. si hoc
nō sit nocumētū alteri. et expediat iniurianti.
¶ Sequē nūc de mō pcedēdi eiusdē doctōis bernardi

Supra notatis itaq; diligenter inspectis .sal-
uo sep saniori iudicio: in materia uisita-
tionis . sic videtur esse procedendum . Peracto scrui-
nio . in correctione capitulari . si persona denuncia-
ta et proclamata fateatur se esse ream . petat humi-
liter veniam . subeundo penitentiam per visitatores
iniungendam . iuxta qualitatem et quantitatem de-
licti . Si vero non fateatur . sed negat se esse ream
in proposito delicto : proclametur persona denunci-
atrix : q; si deficiat in probatione . luat penam debitam .
¶ **Q**ue si non potest probare oppositum . a se sufficienter excusare
q; hoc nesciuit . sed de malicia conuicta fuerit . tunc
velut violatrix fraternae caritatis . ¶ Si vero perso-
na proclamata de aliquo crimine fateatur se esse re-
am . sed non se esse admonitam . nec fraternaliter .
nec capitulaite in conuentu . proclametur persona
denunciatrix : q; si non potest probare oppositum . lu-
at penam debitam . eo q; pretermisit debite correctio-
nis ordinem : et nichilominus etiam rea puniatur . Hec
oia dominus bernardus de re pda .

¶ **S**i dicat denunciatus bene ista se intelligere .

Ost omnia hec si dicat denunciatus : se bene infor-
matum . et zelare fratris salutem . et in caritate
stare . licet timeat nichilominus si reus vellet per-
sistere . q; non esset ita fortis in probatione sicut expe-
dit . tñ speraret q; dominus delectet eum iuuare .

*Si psona pda
fateat se fuisse
reā . et apia ac
sufficite egisse
pnae . pda met
psoa denunciati*

et cor illi⁹ illuinae. a sub hac spe causa visitatori du
biaz non sibi velle psequi. a idcirco requirit eum tanquam iudi
cem ut admitteret eum ad accusaciones publicas in forma
iuris: tunc iuxta suscipienda visitator hz procedit: primo
in secreto deinde in publico a c. et si tunc reus fatetur
se culpabilem et emendacionem promiserit. res bene acta
est. et absoluetur ut supra. Si autem non fatetur. et denun
ciator defecerit in plena probatione licet res sit crimine:
tunc nichilominus ipse accusator: penam habet sustinere.
nisi volente reo per iudicem absoluat: quod oportet in huius
modi procedi secundum allegata et probata. Ecclesia enim non
iudicat de occultis: sed de manifestis. Si vero denun
ciator fallax et perit fuerit et inuidiosus. et hec omnia in peccati
si fecerit: tunc graviter arguendus est et puniendus: quod multa
peccata in hoc actu commisit. Et si se humiliter ad pen
tenciam submiserit non debet confundi coram alijs: sed
in occulto manere sicut supra dictum est de reo. Quod si per
tinaciter contradixerit: tunc convictus de crimine pub
licari debet. et deinceps habendus ut ethicus et pub
licanus: et puniri debet ut supra. donec et cetera.

Si denunciator malivolus totaliter apparuerit.
Detracta multiplici diligentia circa actum istum. si
tamen denunciator maliciosus et incorrigibilis se ostendat. et nil religio sitatis a probitatis prestat. si indignum de
dicat quod velit audi sibi placere. nec curat de huiusmodi
doubtibus a c. tunc rursus debet sibi visitator: primo ad p[ro]p[ri]os.

scdo coram aliquibus et cetera ut supra. q̄ nisi istā
maliciam a pertam deposuerit. non ē dignus ut audi
atur s̄m iura et regulam patrum. Cc̄iā scire debet
q̄ quicūq; prestat sibi patrociniū i huiusmodi neq̄
cia peccat. et si permiserit visitator q̄ hoc modo ami
mas fratrum perturbet. aperte facit contra bonū re
ligionis. et ipse a suis superioribus castigandus ē.
Teneatur ergo seuerē talibus se opponere. et pre om
nibus ducius punire. tāq̄ seipsuz voluntarie publi
cātem. ut ceteri timorem habeant.

De appellacione in istis non admittenda.

Dostq̄ omnia ut p̄missū ē regulariter fuerit ex
predicā. h̄ tūc q̄s appellāe p̄sūperit. grauiū pec
cat. tāq̄ aperte in obedēs deo et superiorib⁹ suis. Ad i
sciplia enim regulā nō admittit appellacō. ut eē de
ap. ca. ad nostrā. et ca. cū spūali. q̄ appellacōis re
mediū nō ē ad defensionē iniquitatis s̄ ad p̄sidium i
nocēcie institutū. nec debet eē vinculū iniquitatis s̄ op
pressorū leuamē. nec quemq̄ in sua neq̄cia p̄ociniū
p̄stare. De q̄ si p̄latius excedit modū in corrigēdo. tūc
bñ admittit appellacō a tali correctione. p̄ ut notat̄
i ca. de p̄oze. eodē titulo Alias huilic a deuote suscipi
ant fr̄es. q̄ pro salute sua fuerit eisdem iniunctū.

Quisamētū s̄a thome de hac materia criminaliuz.

Multi karissime pater solent decipi in hac ma
teria scilicet de occultis manifestādis. tā plati

¶ subbiti. Et idcirco scilicet thomas in secunda sede. q. 33.
eos auisat dicens: qd plati nō debēt precipere indifferēt:
ut si quid sit corrigendū eis dicat. Nō plato nō ē obe
diendū cōtra pceptū diuinū. s̄m illud actū quarto.
obediē oportet deo magis q̄ habz. et ideo qm̄ platus
p̄cipit ut sibi dicatur qd quis sciuēt corrigendū. intel
ligendū ē pceptū sane saluo ordine correctionis fra
terne. siue pceptū sit cōtra ad d̄nes siue ad aliquos
vel ad aliquē specialit̄. Sed si prelat⁹ expresse pre
cipet cōtra hunc ordinē a domino constitutū. et ipse
peccat̄ p̄cipiēs. et ei obediēs. quasi cōtra pceptū
domini agens. vnde non esset ei obediendū. quia p
latus non est iudex occultorū. s̄ solus de⁹. nec habz
potestātē p̄cipiendi aliqd sup occultis nisi inquantū
p aliq̄ iudicia manifestantur. puta p infamā vel aliq̄s
suspiciōes. in quib⁹ casib⁹ potest platus precipere. eo
qd̄ nō sic et iudex sc̄laris vel eccl̄astic⁹ potest exigē
iuramentū de veritate dicēda. Nec thomas. Possūt
tamen d̄ci p̄positi monasterij. s̄m augustinū i se
creto. p habēdo cōsilio vel auisamētō. Et etiā auisum
qz viro spiritali. q̄ potest procedere et nō obeē. Et ille
similiter debet in ea in secreto tenere. vel euangelicū
pceptū seruare processu fraterne correctionis.

¶ Quo modo seruetur forma dominici pcepti.

Sicut cetera pcepta d̄ni male seruat̄. sic et istud
cōtra rarissime b̄n seruat̄. Cui⁹ duplex assig.

nat' ratio. **P**ma. ppter defectū virtū moralium. qe dñari
 passioib' a fortiter se in se totūne pfectoz ē. **C**ū ergo
 viter hoies facile labātur i alterā parte. nec pnt ex
 pectatē debitū tēpus. ideo cito improperant. ā forte
 totūne desistūt timētes pñā ipsoez. **H**ic sapiens di
 cit. **P**ba ta vici' corripit insipientes. **E**t dñs i euāgelio
 ppeccatis arguit tāq' idignos ad hūc actū. **E**t dā cā
 ē de suis virtū intellectualium. qe discernē iter leprā et
 lepraz. et vniūq' qz ita simpide puidē vt sciat qd sibi
 expediat a qd nō. inter aplicas grāas pputat. **H**inc
 suis thomas dicit. q' correctio deliquētis pūet ad ali
 quē inquantū viget i eo rectū iudiciū ratiōis. **N**ā fa
 cile ē forte hūioi i choare. s' difficile cōtinuāē s' adhuc
 difficilius debite consummare. **E**t idcirco puelati te
 nentur ad hec diligenter intēdere. vt se et subditos
 a peccatis talibus preseruent.

Excusatio de vltiori pcessu h' materie profire.

O vltiori pcessu h' materie p' h'ne habeatote
 me excusati. qe iaz de singulis aliq' pseq' gene
 taret magi' timeo cōfusiōez q' edificatiōez. **S**po q'
 h' pauca debitū iroiciū p'bet ad ea q' idigēt delibera
 tiōe maturiori. **T**ribuat michilo inuis misericors deus.
 q' hys tediosis et periculosis cautelis cū suis exerci
 tjs opus nō habeam'. s' i spū hūilitatis a in aīo xri
 to nostram salutez opemur in timore dei et caritate
 sincera. **P**rouidentes bona non solum coram deo.

h̄ eciā oib̄ hoībus donātes iūicē sicut de⁹ in xp̄o do-
navit nob̄. Xpo eodē auxiliante saluatore nostro. q̄
cū patre et spū sancto uiuit et regnat in scla. Amen.

De publicis criminibus publice arguendis.

Denim de publicis q̄ s̄m ap̄. coram omnibus
arguendi sunt. ut ceteri timorē habeant. pla-
nior est processus. hoc seruato q̄ non excedatur
in puniendo. maxime eos qui se humiliter ad emen-
dationem offerūt. Prelatus enim debet imitari deū
cuius vicarius est. q̄ semper citra condignum punit.
Et religiosi q̄ semper iugum domini portant. et con-
tra uicia pugnant. non est mirum si aliquando ca-
dant. Est eciā h̄ una difficultas. q̄ dicantur publi-
ci. q̄ publicati. q̄ publicandi. et cetera. Sufficiat hic
annotare breuiter. q̄ s̄m viros timorate cōsciencie. sep̄
est fama s̄cis delicate cōseruāda. Et ergo quando q̄
nō est illimitate publicatus. tunc conari debemus ut
ultra non serpat. necessitate cessate. Si uero crimē
p̄ ora oīm intus et foris uolat. tūc locū habet qd̄ i le-
ge scriptum est. scilicet ut talis sic puniatur. ut oīs
israhel audiat et timeat et nemo talia facē p̄sumat.

Secūtur subscriptiones doctorū p̄ autorizacōne
predicatorum.

Videt̄ in Jacobo de stralē Sacre theolo. p̄fessori
mimo. q̄ h̄ materia caitacōis uisitacōis sit diligenter

indagata et breuiter utiliter et bene collata. Ac san-
ctorum doctorum sententijs consona: saluo semper iu-
dicio melius sciendum. ¶ Jacobus vt supra manu
propria.

Pariformiter iuxta iudicium et subscriptionē
venerabilis dñi magistri nri Jacobi de Stralē. Ego lamber-
tus de monte professor minimus sacre theologie sic
vt supra scribitur caritatiue et quodammo do iudici-
aliter visitandum esse credo et sentio. Et iuxta san-
ctorum et doctorum sententias in hoc opusculo alle-
gatas. Saluo semper iudicio clarius ac melius sen-
dentis. ¶ protestor hac manu propria.

Quia premissa scripta sunt consona iuri a dictis
sanctorum patrum vt michi videtur. Ideo ego Hen-
ricus de kerpenā decretorum doctor licet minimus.
ea approbo. Saluo iudicio saniori. ¶ Henricus de
kerpenā manu propria.

Quia scripta in quatuordecim folijs precedentibus sūt ex
auctoritatibus et rationibus optime fundata nec iniuriosum
petra. Imo attentis regulis et statutis religiosorum

cōformia et in illis fundata. igitur in signū appro-
batiū oīm et singulorum in eis cōtentorum. salua
deposicione in nō mendicantibus manu propria sub-
scpsi. ¶ Henricus vrdeman minimus decretorū
doctor decanus sancti Andree Coloniensis manu
propria

Quamuis materia de modo procedendi in actu vi-
sitationis in quatuordecā folijs precedentibus dilige-
ter et plane ac luculenter digesta et cōscripta testi-
monio non videatur egere humano. cū originaliter
et clare fundata noscatur in euangelio et precepto
diuino. ut tū collōris. michi singularis amici. de hie-
rio satisfaciam et p modulo meo eadē testimonium
perhiteam veritati. ego frater ghardus de elten ordi-
nis p̄dicatorū sacre theologie p̄fessorum minim⁹ fa-
teor me idipsū sentire in materia preacta cū domi-
nis doctoribus q̄ suis manib⁹ se p̄us subscripser. q̄
protestor hac manus mē scriptura.

¶ Explicit tractat⁹ de forma
visitationū monasticarū.

fundam' igne a
ulcum in re
endicanibus
s' vradem
mima
iti Andree Colub

ria de modo probati
uoda folij p
alente digeta et
re egere humo
placur in euang
is. michi singula
modulo meo ad
esto frate ghar
theologie p
re in materia
is mamb' se plus
is me scriptura

recaur' de form
m' manifestat

LANDES-
UND STAAT-
BIBLIOTHEK
DUISBURG

